

M A G Y A R
K U R I R

M D C C C X I I . d i k
E S Z T E N D Ő R E .

Dr. Decsy Sámuel

és

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Pántzél Dániel

által.

A. Fertály Esztendő.

Bétsben, 1812.

Nyomtatott Nemes Haykúl Antal
betűivel.

EXERCISE
BUZEDHROVSKY Library Cluj
COMPUTATION

11 140

Nro. 1.

A' FELS. CSASZÁR, ÉS AP. KIRÁLY KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből Pénteken Jauuárius 3-ik napján 1812-ik
estendőben.

B é t s.

Itt még Karátson másod napján esős lágy idő volt: másod napjára fel tisztulván megfagyott, 's azolta igen kemény száraz hidegek járnak, kivált vagy négy naptól fogva. Nagy gondot, sőt méltó félelmet okoz az, hogy ezen nagy hidegnek elérézése előtt a' folyóvizek a' sok szárazság után tsak nem fenéig kiapadván, 's az azokon lévő malmok a' fagy miatt nem örölhetvén, ennek liszt és kenyér dolgában fogyatkozás és drágaság lehet a' következése.

Posonyban Decz. 20-dikán a' 42-dik, 21-dikén a' 43-dik ülését tartotta az országgyűlés; 22-dikben Kerületi ülések tartattak.

Török Birodalom.

A' Békességes alkudozásokra nézve eddig Giurgewóban tartozkodott Orosz Követek, Decz. 7-dikén vissza érkeztek Bukarestbe. Oda vár-
ták nem soká a' Török Követeket is.

Nagy Britannia.

Az az újság, mellyről az Anglus levelek után más egyéb Európai levelek is sokat írtak vala, t. i. a' Ministeriumban történhető nagy változás, még eddig csak hírnek maradt. Talám a' Parlamentomnak öszszegyűlése után lehet belőle valami.

Azt erősíti a' Londoni Kurir, hogy az Angliai Országglószék azt rendelte volna, hogy mind azok a' Svétziai hajók, mellyek a' Nagy Britanniai kikötőhelyekben letartóztatva vannak, minden Svétziai tulajdonnal egyetemben adattassanak vissza. Mi adta volna ezen rendelkezésre az okot, nem írja a' nevezett újság. — Ugyan ez az újság erősíti, hogy előre való vigyazásból való rendelkezések tétettettek legyen az eránt, hogy az *Effeksi és Norfolk*i partoknak külömbkülömb pontjain készítsenek úgy nevezett *Mertelló* (oltalmazó és vigyázó) tornyokat.

Más Londoni újságok azt erősítik, hogy a' tulajdonképpen való London városa belüli Közönség' Tanátsa egy kérés levelet készített a' Régens Prínczhez, mellyben két dologért esedezik; egyikért, hogy a' gabona nagyobb meg-drágulásának megakadályoztatása végett, a' pálinkának gabonából való főzöttetését tiltassa-meg ő Királyi Hertzegsége; másikkért pedig azért, hogy minden hatalmában lévő eszközök által iparkodjon eleit venni ő K. Hertzegsége annak, hogy a' hadako-

zás' inségei, minden haszon nélkül tovább-tovább ne terjesztődjenek; vegyen ő K. Hertzegsége fogamatos eszközöket elő az idegen Hatalmasságokkal való megengesztelődésre, 's iparkodjék kiváltképen azon, hogy a' neutrális nemzetekkel való kereskedésnek bészárattatott útjai, a' mellyek Nagy Britannianak boldogságára nézve elkerülhetetlenül szükségesek, ismét nyíljanak-meg.

A' némellyirók által igen fekete színbe öltötetett *Irlandiai* környülállások felől ilyen tudósítást adtak-ki a' Frantzia levelek az *Irlandiai Belfast-Neuf-Letter* nevü újságból: —,

„A' vészedelemeket és egyéb történeteket illető meszsziről jövő hírek, gyakorta nagyítottatni szoktak, vagy pedig tsalta erányzással tekintenek. E' történik most Északi Irlandiával is, név szerént a' *Downi* Grófsággal, a' mellyről felettébb nagyított híreket terjesztettek el. Legmélyebb tsendesség uralkodik az egész Grófságban; semmi nints az éjjeli lármázásokból, mint talám idegen országokor gondolhatnak. A' bünös foglyok' száma nem nagy; halálos ítélet egyre se mondatott mostanság; a' fekvő jószágok árra nevededik; a' mezei munka és fábrikak gyarapodnak. A' gyólt's és vászon, mellyek ezen Grófságnak nagy gazdagságát teszik, és Irlandia' kereskedésének esztendőnként véghetetlen summát hoznak bé, a' fejrítőkön kiterítve hevernek; a' nélkül, hogy valaki bántaná; a' Polítzia jól vigyáz, egy szóval a' belső tsendesség és rend jó lában állanak. E' mind az *Irlandiaiak* boldogságát bizonyítja. Ha szintén az Országlószéknek a' törvényhozó része a' maga kötelességének meg nem felel is úgy a' mint kellene,

midőn véghez nem viszi azt, hogy a' Constitu-
tziónak hasznos voltából mindenek egy formán
részesüljenek: isakugyan örvendetes dolog az,
hogy a' Grófságban lévő minden tisztségek az
egyszer fennálló törvényt minden részrehaj-
lás nélkül bétöltetik, és minden hűséges alattva-
lókat egy formán oltalmazzak.

Egy Londoni levélben ilyen megjegyzés jött-
ki a' tehén himlőről: —,

„A' tehén himlőoltást tárgyazó *institutum*
a' múlt Augustusban azt hirdette ki, hogy An-
gliában két személyek, noha a' tehén himlő már
beléjük volt óltya, tsakugyan elkapták a' termé-
zeti himlőt. Hogy azonközben ezen két törté-
netek, ha szintén azt feltehetjük is, hogy a'
béoltás leg nagyobb pontossággal véghez ment
vált az említett két személyekkel, és óka' gyer-
mek himlőt azután még is el-kapták, a' tehén
himlőoltást kevesebbé betesssé tehetséggel nem
teszik: egészszen meg-győzhet eránta mindene-
ket ez a' meg-jegyzés, hogy ugyan ezen alkal-
matossággal más három olyan személyek hir-
dették ki, a' kik azután, hogy egyszer a' ter-
mészeti himlőt kiállották, 11 esztendőniúlva
ugyan azon himlőt elkapták. Az ilyen rendkí-
vül való történetek némelly embereknek különös
testi tulajdonságaikból veszik eredeteket: de kö-
zönségesen semmi következtést nem lehet kihozni
belőlök.

A' Londoni lakosok' száma, minden külső
városaival egyetemben, *Vestministert* és *South-
wárkot* is ide értvén, 965,965 re ment az 1801-
dik esztendőben; az azólia lefolyt 10 esztendők

alatt 135,139-el szaporodott. Valami 50 ezerrel való szaporodást egyedül csak a' tehén himlőnek tulajdonítják.

Francia Birodalom.

A' Frantzia Departamentomokban 10 esztendő alatt, úgy mint az 1801-dik esztendőnek végétől fogva mostanig a' közönséges munkákra u. m. országútakra, tsatornákra, hídakra, kereskedői kikötőhelyekre, mocsároknak kiszárittatásokra, töltésekre, 's több ilyen köz hasznú intézetekre fordított summát 421,615,355 Frankra teszik. Esztendőnként nagyobbodik az e'félékre fordítódó summa. Az elsőbb esztendőkben valami 20, 21, vagy 23 milliókra telt: de annyira nevedett lassanként, hogy a' lefolyt 1811-dik esztendőben 68,616,376 Frankokra hágott. Soha nem emeltettek díszösebb emlékezet oszlopok, mint Napoleon Császár ezen köz hasznú intézeteknek ily nagy költség által lett rendelése és végrehajtása által emelt magának. Meg kell pedig jegyezni, hogy azok a' közönséges intézetek, mellyekre ez a' pénz fordított, csak egy részit teszik azon munkáknak, mellyek ezen nagy birodalomban tétettek: a' várak, vízi mesterséges tsinálmányok, a' hadi hajók' kikötőhelyeik, a' mesterséges vízállások (kő partok közzé szorítottatok), és sok egyéb e'félék nincsenek oda számlálva. Ezekre csak az 1811-dikben 83,248,844 Frankok fordítottak.

Prony nevű Inzsinnör, a' ki az Országlószék rendeléséből az úgy nevezett *Pontini* mocsároknak ki-száraztathatások' vagy ki nem száraztathatások' meg-vissgálása végett oda küldetett vala,

Rómából visszaérkezett Párisba. Mitsoda következése legyen vizsgálódásainak, még nem tudhatni. —

Napoleon Császár 1200 Lirvábkból álló penziót reudelt a' *thermólámpa* feltalálólá' Inzsinör *Lebon* özvegyének.

Az *Aller* Departamentomban 17 embereket rész szerént meg-ölt, rész szerént megmartzongott egy farkas, míg meg-lőhették.

Olasz Ország.

A' Nápolyi tudósítások szerént Nov. 11-dikén délutánni két óraker 43 kisscbb nagyobb szerú Anglus hadi hajók a' *Messinai* kikötőhelyből kievezyén, *Reggio* városával szembe az öbölben estvéli 5 óraker egy hosszú lineát fotmáltak, Minthogy nem lehetett az ellenség' szándékát tudni; 's minthogy éppen hitel felett valónak lenni a' sem látszott, hogy talám ki akar szállani: erre nézve azonnal öszszeseregeltette a' *Reggioi* Komendáns a' környéken találtató fegyveres népet. Tizenkét napi várakozás után, u. m. Nov. 23 dikán reggel, hevesen elkezdették az ellenséges hajók a' városra és az ott találtató erősségekre való ágyúzást. A' golyóbisok, bombik, és gránátok' essője két egész órát tartott félbe szakadás nélkül: de a' parti batteriákról és erősségekről is hathatósan és igen jó következéssel feleltek az ágyúk. A' *Reggioi* halmokat fegyveres seregek fedezték, a' mellyek nyughatatlansággal várták azt a' szempillantatot, hogy az ellenséggel megverekedhessenek, de a' ki

jobbnak találta déltájban Messínához ismét vissza térni.

A' *Mailándi* újság arról teszen hívtal szerint való tudósítást a' közönségnek, hogy a' belső bátorságra ügyelő katonaság a' vámósokkal egyetemken a' *Comoi* útakon feles kávét, nádmézét, csokoládét és egyéb e'féléit fogtak-el, a' mellyeket némelly gyalog útasok próbáltak bélopni az Olasz Király' tartományaiba.

Ugyan ezen újságban ilyen orvosi megjegyzések találatnak: — A' *Levantei* Török vidékeken azt tapasztalták egy időtől fogva, hogy az olyan emberek, a' kik sokat foglalatoskodnak az olajjal, nem kapják-el a' pestist. — A' *Mailandi* orvosok pedig azt yették eszékbe, hogy a' szénégetők nintsenek kitétetve a' bőrt érdeklenni szokott tisztátalanságoknak, melyre nézve hasznosan javasolják a' bőrön való kiütések ellen a' szénpomádét.

Rénusi Szövetség.

A' *Nassaui* Hertzegségben szembetűnven az olyan tsonkabenna conscriptusok sokasága, a' kik ezen fogyatkozásra nézve a' katonaság alól fol-oldoztattak, vizsgálódás alá vétetett a' dolog, és úgy találatott, hogy sokak találatassanak az ifiak között, a' kik magok tették tsonkává magokat. Azt rendelte az Országlószék, hogy az Orvosok és Előljárók minden helységeiben szoros figyelmetességgel járjanak utánna ezen dolognak.

A m é r i k a.

A' *Buenos-Ayres* és *Monte-Videó* között való alkudozások, mellyek felől más alkalmatossággal emlékeztünk, még nem végződtek el: de tsakugyan nem viseli azólta a' két rész magát egymás ellen oly mérgesen, mint az előtt. Az Anglusok előtt minden révek meg nyíltak a' Plata öbleiben azólta, hogy *Admirális Courcy* néhány Anglus hajókkal oda menvén, egy kevésbé fenyegetődző állásba helyheztette magát. — Mi történt a' *Brasiliából* *Monte-Videó* ellen küldetett *Portugallus* sereggel, erről mostanság semmit nem olvastunk. — A' *Buenos-Ayresi* Junta' *Generálissai*, kik felől olyan hírek folytak, hogy ők egymás közt meghasonlottak volna, olyan nyilatkozatást küldöttek a' Juntához, hogy ez a' hír nem igaz.

Az *Angliai Országlószék* politikájának nem kis dolgot ad most magát úgy viselni tudni, hogy egyfelől a' *Kadikszai Spanyol Országlószéket*, mellyel szövetségben van, meg ne bántsa, más felől pedig, hogy azon *Amérikai Spanyol tartományokkal* is, mellyek a' magok függetlenségeket megerősíteni iparkodnak, 's erre nézve a' *Kadikszai Országlószéket* többé megesmérni nem akarják, barátságban megmaradhasson. Ezekre a' kereskedés' kedviért van nagyszükségek. Most ezekhez hordják fábrikai portékáiknak nagy részét: ezekből pedig sok elkészítetlen szerzeményeket hordanak fábrikáik' számára *Angliába*. A' *Kadikszai országlószék* ellenben azt kívánja *Angliától*, hogy bánják az em-

lített Amerikai tartományokkal úgy, mint rebel-
lisekkel; ne tartson vélek semmi közösülést, 's
nem tsak hogy magane folytasson vélek semmi
kereskedést, de sőt inkább minden másokkal,
sőt egymás között folytató kereskedéseknek út-
ját is egészszen zárja-bé a' tengeren.

Ezen bajos környúlállások között választot-
ta Anglia ezt az eszközt, hogy a' Kadiksi Jun-
tának megígérte, hogy az Amerikai rebellis tar-
tományokat megbékélteti vele. A' békéltető biz-
tosok már régen el is eveztek Amerika felé, mint
már mászsor említettük. Mitsoda fogantjale-
szen az ő közbenjárásoknak, ezt még hosszú
idő fogja megmutatni. Az Anglusok időt nyer-
tek, hogy az alatt a' Kadiksi Juntával is szö-
vettségben maradhassanak, 's az Amerikai vég-
hetetlen kiterjedésű Spanyol partoknak lakossa-
ikkal is fenn-tartsák a' közösülést és kereske-
dést.

A' *Buenos-Ayresi* rebellis Junta nem régi-
ben, minekelötte még a' Plata öbleiben az Ang-
lus kereskedés' útjait ismét megnyitotta volna,
ilyen szavakkal fejezte-ki a' közönséges leve-
lekben az Anglusok ellen való nehezteülésének
okait: —,

„Akár melly hajlandósággal viseltessék is
Anglia az Amerikai Spanyolok eránt, tsatugyan
igaz az, hogy gyaláztatást érdemel azért, hogy
egy Spanyol hajónak, a' melly Kadikszból fegy-
veresekkel Amerika felé elevezett, hogy ott a'
Spanyol lakosokat az anya Spanyol ország eránt
való engedelmességre vissza térni kényszerítse,

ezen elevezést megengedta. Azt gondolják-e a Kadikixsi Kortések, hogy ezen 1300 emkerekkel, kiket hajóra ültettek, új Spanyol országot meg-hódoltatják? Azon 100 ezer emberekből álló áldozat, kik az elnyomóknak fegyvereik miatt elvesztek, már meg-érezte az új Spanyolokkal a 'függetlenség' betsit. A' kard ki van húzva; a' parola ez: *győzdelem vagy halál!* A' Meksikói Vice-Király *Venegas*, kimenekede ugyan a' negyedik özszeesküvésnek veszedelméből is: de tudja-meg, hogy a' mi ma meg nem esett, hólnap megeshetik.,,

Ezen negyedik özszeesküvésnek kitúdódása után valami 300 embereket fogdostak, özsze Mekszikóban, a' kik az özszeesküvés részeseinek lenni tartattak. A' verekedés kegyetlenül foly az úgy nevezett *Patrióták*'s a' *Venegas*' seregei között.

A' mi az egyesült Státusok' állapotját illeti Északi Amérikában, most itt felette nagy feszültségben van a' politika. A' nép' két féle gondolkodású; egy rész az Anglusokhoz szít, a' más pedig leg-kissembbet sem akar nékiek engedni. Ezek a' szoros értelemben vétetett *Patrióták*. Azt hiszik ezek, hogy a' hadakozást most lehetetlen leszen elkerülni, mellyre nézve előre tüzelik reá a' népet. Az ilyen feltüzelő tükkeliek közzül a' következőket adták-ki a' Londoni újságlevelek az Amérikai újságokból: —,

„Az Isten' újjai (így szól az Amérika író) hadakozásra mutatnak. Amérikaiak, a' ti hazátok szól hozzátok szól hozzátok! azt paran-

tsólja néktek, hogy jussaitoknak ágyúk által való védelmezéséhez készítsétek magatokat. Ki vólna az a' gyáva köztetek, hogy a' megbántott zászló alá futni ne kívánna? Haljátok-meg mit mond a' ti Elölülötök a' ti mostani Kormányozótok, a' Congressusnak! Azt t.'i. hogy az Angliai Kabinétum a' mi igazságos és mértékletes vóltunkal nem gondólván, nem akar az ellenünk elkövetett sok igazságtalanságokért eleget tenni; sőt még most is olyan dolgokat követ-el, mellyek nekünk ártalmasok. A' Congressus tehát kétség kívül érezni fogja, hogy néki kötelességében áll olyan készüléteket tenni, hogy magát védelmezhesse. Ha tehát a'képpen van a' dolog, olvashatja-é ezt közzületek valaki a' nélkül, hogy a' hazafi tűz benne fel ne lobbanjon? Ha némelylek ilyenek is találhatik köztek, ezek jól tselekszik, ha önnön bátorságok és a' mi boldogságunk végett, meunél elébb hajóra ülven Angliába eveznek, 's több e' félék."

Leghevesebbek ezen Pátrióták, vagy Respublikai gondólkodású emberek *Neu Jorkban*, a' hol nem régen egy népgyűlés tartatván, ilyen végzés határozottatott-meg benne: —,

„Az Anglusoknak az egyesült Státusok eránt való igazságtalan magokviséleteket, 's az ó véres hadakozással való fenyegetődzéseiket meg-gondólván; 's; azt is, hogy köztünk magunk között is találtassanak olyanok, a' kik az Anglusoknak ilyen magokviséleteket helybe hagyják, és nekünk örökké isak az Anglusok eránt viseltető keserves engedelmességet javasolják, és hogy végzetee könnyen megcshetne, hogy ezek a' ve-

szedelmes emberek a' mostan öszszegyülekezve lévő Congressushoz magoknak valami befolyást találhatnának — mindezeket meg-gondolván, tökélleresen által latjuk , hogy az egymással hadakozó Hatalmasságoknak (Angliának és Frantzia Országnak) végzéseik kényszerítették, az Amerikai egyesült Statusokat arra , hogy a' következő három pontok közül, t. i. vagy hogy az ezen Hatalmasságokkal való kereskedést megszüntessék, vagy hogy magokat azoknak egyikétől föggővé tegyék, vagy pedig hogy azzal hadakozásba ereszkedjenek, az egyiket válaszsák. Egyéb esetek nem vóltanak hátra. Bóltzen választotta a' mi Országlószékünk az elsőt. Ezen állapotban nekünk tovább is meg kell maradnunk; mert valameddig az Anglusok a' magok mostan fennálló kereskedési systemájok mellett megmaradnak, addig nekünk sémmi féle tengeri kereskedés semmi hasznot nem hajt.

Élegyes Dolgok.

Azt, hogy három Anglus hadi Brigghajók *Madagaskar* mellett fehéken akadván a' rajtok taláztatott minden emberekkel egyetemben a' tengerbe vesztek, magok az Anglus levelek írják. — Hasonló veszedelem érte *Saldanha* nevű Frégátot, a' melly vizsgálódás végett evezett vólt-ki a' Frantzia partok mellé.

Bukowindból Sucsava városából így írták Decz. 6-dikán. Itt egy irtéztató dolog' történt. *Anna Authorit* nevű ide való, házbirtokos, és három gyermekeű polgáraszszony, a' férje a' mások' nyughatatlanságra való ingerlésiért, innét el-

kergettetvén, 's erre nézve az aszszony csak magánosan élvén, valami más aszszonyokkal a' tsapszéken özsze veszett, a' dolog tépelődésre került, némely aszszonyok meg is sebesedtek, az ítélőszéknél panaszt tettek; ez *Authorit Annát* elfogatván őtet bünösnek találta, vesszővel réá ützet tsápatott; az aszszony ezen fenyték miatt megboszszazkodván, arra határozta magát, hogy előbb a' gyermekeit 's azután magát a' világból kivégezze. A' fogházból haza menvén a' gyermekeinek új ruhát tsinált. Elkészülvén a' ruha, dél utanoi 4 óra tájban előbb a' leánkát a' konyhára kivitte, kezit lábát özsze kötötte, 's egy késsel vérit vévén szépen megmosogatta, az új ruhába felöltöztette, 's az asztafra fektette. Hasonlóképpen tselekedett a' kisebbik fiatskájával is, ezt is megölvén az asztafra a' leányka mellé fektette. Utoljára vette a' nagyobbik, valami 7 esztendő's fiát, ennek is kezeit lábait özsze kötötte hogy ennek is vérit vegye: hanem ez igen esdekelvén megölésit elhalasztotta, de nem oldotta el, hanem megkötve az ágyra fektette, oly tzéllal, hogy ezt majd akkor öli meg, mikormagát azután mingyárt fel fogja akasztani, melyhez már minden készületeket megtett vala. Ezzel a' házajtót bezárván, barátjaihoz bútsuzódni ment, hanem egy lakatosnak ez a' bútsuzódás igen különösnek tetzvén lenni, másodmagával az aszszony' hazához ment, 's az ajtót bezárva találván azt kinyitotta, 's az irtóztatóságot szemlélvén, arról az előljáróknak jelentést tett, a' kik a' bünöst azonnal felkerestették és elfogatták.

Egy Német Országi tudósnak leg újabb felvetése szerént az egész Európában mostan ta-

táltató lakosok' száma 209 millióra 223 ezerre és 300-ra telik. E' szerént, ha az Orosz birodalomra 44, a' Frantzia birodalomra pedig az ő systemáját tartó egyéb apró Monarchiákkal együtt 82 milliókat számlálunk, a' még hátra lévő 84 milliók a' többek közt oszlanak-fel. Ezen 84 milliókból, Angliának Skotziával és Irlandiával egyetemben 15, Pruszsziának pedig 4 milliót adnak mostanában az írók.

Lipsiában ilyen konyhá könyv fog kijöni: — „Főzésre és sütésre való tanítás a' víznek gőze által.„ — Egy gazdasági író feleségének a' találmánya. Az eddigi való tűzhelyeknek semmi megváltoztatások nélkül fél annyi fával mint eddig, sokkal hamarább, és jobban lehet ezen mód szerént főzni, mint eddig.

Azt mondják, hogy az Athos hegyén, vagy a' Szent-hegyén (mellyen 18 klastromok találhatnának 6000 szorgalmatos munkával élő Barátokkal) ezen klastromok közzül egyikben 20 komédiára találtak kéz írásban, mellyekről azt tartják, hogy a' *Menander* és *Philemon* munkái legyenek.

Lemberg mellett Prossyben egy *Urszula* nevével takáts mesterember holt-meg November' elején életének 116-ik esztendejében. Utolsó órájáig egészséges és jó kedvű volt. Halála előtt hat órával még a' szövő székben dolgozott. Életében hatszor lépett házassági életre, és mindenik feleségével gyermeket nemzett. Utolszor a' múlt esztendőben, és így 115-dik esztendő's korában házasodott-meg. Ezen utolsó feleségével is nemzett egy leány gyermeket, a' kí még életben van.